

צ'בזטי מזהר"ן

תנינא

דף כג.

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה כו

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ה"מ שמו שמה)

ליקוטי

כה כו כז

מוהר"ן תנינא

כג.

כה [א] **ההתבודדות** הוא מעלה עליונה וגדולה מן הכל [ב] דהיינו לקבוע לו עכ"פ שעה או יותר [ג] להתבודד לבדו באיזה חדר [ד] או בשדה [ה], ולפרש שיחתו בינו לבין קונו במענות ואמתלאות בדברי הן וריצוי ופיוס לבקש ולהתחנן מלפניו ית' שיקרבו אליו לעבודתו באמת [ו]. ותפלה ושיחה זו יהי' בלשון שמדברים בו דהיינו בלשון אשכנז [ז] (במדינתנינו). כי בלח"ק קשה לו לפרש כל שיחתו וגם אין הלב נמשך אחרי הדיבורים מהמת שאינו מורגל כ"כ בהלשון [ח], כי אין דרכינו לדבר בלח"ק. אבל בלשון אשכנז שמספרים ומדברים בו, קל וקרוב יותר לשבר לבו כי הלב נמשך וקרוב יותר אל לשון אשכנז מהמת שהוא מורגל בו. ובלשון אשכנז יכול לפרש כל שיחתו ואת כל אשר עם לבבו ושיח יוספר לפניו ית' הן הרמה ותשובה על העבר והן בקשת תחנונים לזכות להתקרב אליו ית' מהיום והלאה" באמת. וכיוצא בזה, כל חד לפום דרגי'. ויזהר מאד להרגיל עצמו להתמיד בזה מידי יום ביום שעה מיוחדת כנ"ל. ושאר היום יהי' בשמחה כנ"ל. והנהגה זו הוא גדולה במעלה מאד והוא דרך ועצה טובה מאד להתקרב אליו ית'. כי זאת היא"צ עצה כללית שכולל הכל. כי על כל מה שיחסר לו בעבודת ה' או אם הוא רחוק לגמרי מכל וכל מעבודתו ית', על הכל יפרש שיחתו ויבקש מאתו ית' כנ"ל. ואפי' אם לפעמים נסתמין דבריו ואינו יכול לפתוח פיו לדבר לפניו ית' כלל, אעפ"כ זה בעצמו טוב מאד דהיינו ההכנה שהוא מוכן ועומד לפניו ית' וחפץ ומשתוקק לדבר, אך שאינו יכול, זה בעצמו ג"כ טוב מאד. וגם יוכל לעשות לו שיחה ותפילה מזה בעצמו, ועל זה בעצמו יצעוק ויתחנן לפניו ית' שנתרחק כ"כ עד שאינו יכול אפי' לדבר. ויבקש מאתו ית' רחמים ותחנונים שיחמול עליו ויפתוה"י פיו שיוכל לפרש שיחתו לפניו. ודע שכמה וכמה צדיקים גדולים מפורסמים סיפרו שלא באו למדריגתם" רק ע"י הנהגה זו [ט]. והמשכיל יבין מעצמו גודל מעלת הנהגה זו העולה למעלה למעלה. והוא דבר השווה לכל נפש, מקטן ועד גדול. כי כולם יכולים לנהוג הנהגה זו, ועי"ז יבואו למעלה גדולה. אשרי שיאחז בזה :

גם טוב לעשות מהתורה תפילה [י], דהיינו כשלומד או שומע איזה מאמר תורה מצדיק האמת, אזי יעשה מזה תפלה. דהיינו לבקש ולהתחנן לפניו ית' על כל מה שנאמר שם באותו המאמר. מתי יזכה גם הוא לבא לכל זה, וכמה הוא רחוק מזה. ויבקש מאתו ית' שיוכחו לבא לכל הנאמר שם באותו המאמר. והמשכיל והחפץ באמת יוליכו ה' בדרך אמת ויבין בעצמו דבר מתוך דבר איך להתנהג בזה. באופן שיחיו דבריו חן, ומענות נכונות לרצותו ית' שיקרבהו לעבודתו באמת. ועיניו השיחה זו עולה למקום גבוה מאד. ובפרט כשעושה מתורה תפלה"י, מזה נעשה שעשועים גדולים מאד למעלה :

כו [י] **צריך** להרחיק משכרות ולדקדק שלא לשתות יותר מיכלתו כדי שלא יבא לידי שכרות כי מעט השתיה לפי הצורך הוא טובה להרחיב דעתו [ב]. ודע כי הדעת מלוכב בחסדים [ג]. וכששותה במדה כראוי לפי ערכו, אזי נתרחב דעתו ונתרומם מוחו ואזי נגדלין החסדים ביותר ע"י השתי'. כי כשנתרומם הדעת נתרוממין ונגדלין החסדים כי הדעת מלוכב בחסדים כנ"ל ועל זה אמרו רז"ל (עירובין סה) כל המתפתה ביינו יש בו מדעת קונו [ד]. מתפתה דייקא, בחי' חסדים, שע"י היין נגדלין החסדים. וזהו מתפתה, שע"י הגדלת החסדים הוא מתפתה [ה] ומתפיים [ו] אע"פ שלא הו' ראוי להתפתות לפי חסדים סתם והו' יכול להיות רוגז. אבל ע"י הגדלת החסדים ע"י היין הוא מתפתה כנ"ל. אבל השותה יותר מדאי ומשתכר אזי אדרבא מתגברין תוקף הגבורות ונעשה כעם ורוגז ולפעמים מתגברין גבורות דס"א ויוכל לבא לידי רעות וכו' ה"ו [ז] :

ודע שע"י שכרות שוכחין כל המצוות והאזהרות שצוה משה רבינו ע"ה. כי משה הוא מלוכב בכל אחד ואחד מישאל בכל אבר ואבר ומוכיר כל אבר ואבר שיעשה ה"צ המצוה בהשייכה לאותו אבר כי רמ"ה מצוות כנגד רמ"ה אברים [ח]. וע"כ משה נקרא מחקיק [ט] שהוא גימ' רמ"ה שמוכיר רמ"ה מצוות כנ"ל. וע"י השכרות שוכח אותם בכחי' (משלי לא) **פן ישתה וישכח מחקיק** שע"י השתיה והשכרות שוכח רמ"ה מצוות [י] של משה [יא] כנ"ל: והתלבשות בחסדים כנ"ל. כי משה הוא הדעת [יב] והאברים הם רמ"ה בחי' אברהם איש החסד שהוא גימ' רמ"ה אברים [יג] :

כז [יג] **כ"י** שהוא פרנס חודש או מנהיג שקרוין [יד] (רוג'ירי) והוא מנהיג בכשרות וכיושר ורואה ומסתכל להטיל המשאוי על כ"א כראוי לו כפי מה שמעריך את כ"א ביושר להכביד ע"ז ולהקל ע"ז כראוי עי"ז מבטל ה' מדות רעות דהיינו ע"ז וגילוי עריות וש"ד ולשון הרע : והסוד כי הנדר שנודרין צריכין לשלם מיד [טו], והמאחר נדרו גורם אלו ה' מדות הנ"ל כדאיתא במדרש (ויקרא פ' לו [טז]) שלמד מיעקב שבשביל שאיחר נדרו בא לידי ד' הנ"ל. ע"ז, שנא' [יז] **הסירו את אלקי הנכר**. ג"ע, **ותצא דינה וכו'** [יח]. ש"ד בשכם [יט]. לה"ר **וישמע את דברי בני לבן** [כא]. ואיתא (שם [כב]), שבשביל שראה משה בסבלות בני ישראל כ"ש [כג] **וירא כסבלותם** דהיינו שנתן לב על סבלותם שהיו מכבידין עליהם והעבודה השייך לאיש נתנו על אשה וכן להיפך והי' משה מסתכל על זה והיפך הדבר ונתן על כ"א העבודה הראוי לו מה שראוי לאיש וכו' וכן בין אנשים בעצמן הסתכל ליתן על כ"א מה שראוי לו. ואמר לו השם יתברך למשה, שעל ידי זה תזכה להתיר נדר שנאמר בו גם כן **בין איש לאשתו וכו'** [כד]: נמצא שעל ידי

תורה אור
דברים וזאת הברכה לג (כא)
ויצא ראשית לו פי שם
לקחת מחקק ספון וימא
ראשי עם צדקת יקוק עשה
ומשפטיו עם ישראל: ס
משלי לא (ה) פן ישתה
וישכח מחקק וישנה דין קל
בני עני:
תורה כו
בראשית וישלח לה (ב)
ויאמר יעקב אל ביתו ואל
כל אשר עמו הסרו את אליהו
ונכר אשר בתכם והסירו
התלפי שמלתיכם:
בראשית וישלח לו (א) ויצא
דינה בת לאה אשר ילדה
לקצקב לראות כננות הארץ:
בראשית וישלח לו (כה) ויהי
ביום השלישי בהיותם כאבים
ויקחו שני בני יעקב שמעון
ולוי אחי דינה איש תרבו
ויבאו על העיר פסח וינקרו
קל יקר:
בראשית ויצא לא (א) וישמע
את דברי בני לבן לאמר
לקח יעקב את כל אשר
לאבינו וימאשר לאבינו עשה
את כל הפך תנח:
שמות א (יא) ויהי ב"מים
הים ויגדל משה ויצא אל
אחיו ויבא בסבלתם ויבא
איש מצרי מפה איש עברי
מאחיו:
במדבר מסות ל (יז) אלה
החקים אשר צוה יקוק את
משה בין איש לאשתו בין
אב לבתו בנצרות בית אביה:
פ

ישראל ועיני ערובין סה. ת"ל ששכרות נקראת גרות.
20 וזה ח"כ רבא. חסד לאברהם א' טו. שער המפוקים בלק [ו"ה] ויועד דעת עליון. מנלה עמוקות וזאת. ועוד תרבה. נוכח הרבה בלק"ם עיני תורה ו' אות ו', תורה נו אות ו', תורה ב' אות י', תורה כא אות יא, תורה לו אות ב', תורה מג תורה נו אות ח' תורה קט. תורה ה' תנינא אות ו'.
21 תנוטא לך דין פרק טו וזה ח"ג דין רפ.
22 לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
23 כן השלש בכל הדפוסים ובקליפה יין וסו' ג'
24 לעיל תורה נו אות ב'. [אף. סת.].
25 ויקרא רבה לו א'
26 בראשית לה ב'
27 בראשית לה א'
28 בראשית לו כה ט
29 בראשית לה א'
30 ויקרא רבה לו ב'
31 שמות א' א'
32 במדבר לו י'

33 עיין אבות ה' יא נוח לרצות נקרא חסד
34 ברכות כס: לא תרוי ולא תחטא. ויבא עני: לא וכה משטמו. עוד שם תירוש נקרא יין כי מביא לילה לעולם ופרש"י על יד' היין רב הנאיף, ועיין רבנו בחיי בראשית ט' כא תענוג רוב יין מביא ליריבי תשיש. ובמשלי כג אל תרא יין כי יתאדם ורשו ויקרא רבה יב א' כי יתאוה לדם נדה. ובמהר"ן ע. שאוריותו דם. ובתנוטא שמיני פ"ה אחירויו כנחש ישוך.
35 דפנ"י-המצוה. בתולד-המצוה
36 כן השלש בכל הדפוסים ובקליפה יין וסו' ג'
37 מדרש תהלים לב. שפיקא דרב כנאן שפיקא יב את א.
38 ב"ב טו. ספרי זאת הברכה יד, ליקוט שמעוני דברים רמז תמקסב. * דברים לג כא.
39 ויקרא רבה יב א' בחקק תניב גמ'ל רמז ובתנוטא שמיני אמצע פרק ה' בלשון עב"י שמו יין ובלשון ארמי חסד בני' רמז כנגד אברים שבהם היין נכנס בכל אבר ואבר וכו' נכנס היין והדעת יוצאת.
40 עיין תורה עב תנינא שבוך סיני וכו' ישראל הששפלות של משה מילובשת בכל אבר ואבר של

הלכה סימן תקנא ד"ה תלמיד. ועיין לקמן תורה ק' בהערה שם.
41 עיין שיחות הר"ן קמה ועיין מכתבי מהר"ת" שבע תובא בהשפעת תנפס אות ב' ליק"ה ר"ה ה' (עפ"י תורה עב תנינא) בעיקר מאת ו', והלכות נחלות ד' כב. והלכות חילוקת שותפות ד' ו'. והלכות תערובות ה' ד'.
42 מתוצר-תפילה
43 דהיינו ספר המדות חלק ב' ערך שכרות
44 תורה זו היא פירוש על ספר המדות שכרות ח"ב את ה' ואת ה'. לא ידוע מתי והיכן נאמרה
45 עיין סנהדרין ע. והוריות יג. ויומא עני: תמא וריתני שקתין עוד ביומא ופרש"י שם- וכה (ולמות) לפי מדה) נעשה ראש ושפיקא לבו בחכמה)
46 עץ חיים שער כה דרוש ב' ועי"ש הי' כללים, כלל די.
47 כדמונ"ש שהק"ה התפתה לומר לא אוסף לקלל עוד את הארצה כשהריה את קרבתה נה וכפי שנתבאר לעיל שם בגמ' מרשח כשתיה בין.
48 וזהו שבכלל זה גם מתפתה לגלות סוד כמבואר ביומא עני: נכנס יין יצא סוד וכתיב ויתרוש ינובב בתולת. ובמהר"ן לה. אנברו תמא אדרדקי כי היכי לדימוי מילתא.

עין סוטה לג. ויחיד לא ישאל צרכיו בלשון ארמי, וי"א גם כל לשון לבד מלש"ק, כיון שהיא ע"י מלאכים. וי"ל דעת רבנו כהר"אש דווקא לשון ארמי. אבל צ"ע שהיא ע"י מלאכים ולקמן שז נקראת בניו לבין קונו. ואולי צרכיו דיקא אבל בקשת תשובה אינה בכלל צרכיו אלא צורך גבוה.
49 דפנ"י ו תקפא לא תחוב בנדוינינו. בתולד-בנדוינינו בלשון אשכנז, בתולד-בלשון אשכנז במדינתנינו, מתוצר-בלשון אשכנז (במדינתנינו).
50 עיין לקמן תורה קב שיחות הר"ן סימן רכט
51 מתוצר-והלאה
52 בתולד-הוא
53 גם דפנ"י-בתולד-ויפתח, ונתולד-ויפתח
54 מתוצר-למתנתם
55 רבינו יונה בשערי תשובה שער ב' דרך ה', ובקב וישר סוף פרק כג. והורדים סוף פרק סה
56 ופרק עב (מגולה תמישית). ש"ה הקדוש שער האותיות אות ג' צניעות (אות ו' ח' ט'). ונועם אלימ"ה בתהנות בתחילת הספר. המאירי ברכות דף כה: ליקוטי תורה לרבי מרדכי משעשענוביל בתחילת הספר, ודע קדש לרבי נפתלי מרופש"ן פ' וארא, מאור ושמש הפסרת ש"ה, ויאל משה לרבי יואל מטאשעטער במכתבים, בעל החפץ חיים בביאור

לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
2 עיין שיחות הר"ן ער רבי הלימוד עולה על הכל ובחי"ט תג ר"ה שילי עולה על הכל
3 עיין ליקוטי עשות התבודדות על הכל
4 ואת כפי ע"י שיחות הר"ן אות ט שצריך ליתר ולקבוע לו איזה שעות לפרש שיחתו.
5 עיין שיחות הר"ן ערה. ועי"ש סימן סה, אפילו תחת הסדק, ועיין קצות לב' אל' קינה לו ותגרי שק וגם תמיני תחת סדיניך.
6 עיין לעיל תורה מג, ובתורה יא תנינא, ושיחות הר"ן סימן רכו.
7 עוד עיין לקמן תורה צה ער קא ושיחות הר"ן סימן רכו ער רלל ובאריכות בספר השתפכות נפש מתוצר-והתפילה
8 ספר חסידים סימן תקפח טוב ליר"ש שיתפלל בלשון שטנין, ועי"ש ברית הלום לחי"א י"ש דייקא וכו'. ועיין תשק דבר דברים א' מה. ועיין קצות וזאת השלם תורה יא אות ב', וכל יגוד קדוש הוא לשה"ק, ועיין עיין לק"ה דם א' ד' (עפ"י תורה לא), דבכל לשון שטנר דברים קדושים בכלל כלא שינו לשונם. ועיין באבי תנחל תורה ט' שרבינו קדוש את לשון אשכנז כמבואר בשיחות הר"ן ק"ש שרשב"י קדש את התרגום עי"ש.

עוד שם דף רסו – והנה איתא בליקוטי תנינא סימן ה' תקעו אמונה בס"ק טו כי באמת צריכין דייקא לסלק את המוח כי צריכין להשליך כל החכמות ולעבוד את ה' בפשיטות כי צריך שיהיה מעשיו מרובין מחכמתו ולא המדרש עיקר אלא המעשה וכו' וצריך אפילו להתנהג ולעשות דברים שנראה כמשוגע בשביל עבודת השם בבחי' באהבתה תשגה תמיד שבשביל אהבת ה' צריכין לעשות דברים הנראין כשגועין כדי לעשות מצוותיו ורצונו יתברך כי צריכין להתגלגל בכל מיני רפש וטיט בשביל עבודת ה' וכו' ולא דוקא מצוה ממש אלא כל דבר שיש בו רצון השי"ת נקרא מצוה כי יש תרי"ג מצות ואלו התרי"ג מצות יש להם ענפים רבים ואזי כשאהבתו חזקה כ"כ להשי"ת וכו' אזי טובה להמוחין כי אזי זוכה להשיג אפילו מה שהוא למעלה מהמוחין מה שגם משה בחייו לא השיג היינו בחי' צדיק ורע לו רשע וטוב לו וכו' יעיי"ש היטב והנה באמת המצות של פורים היינו קריאת המגילה ומצות משלוח. מנות ומתנות לאביונים ומשתה ושמחה הכתובים במגילת אסתר אנו יכולין להבין גם בדרך הפשוט מה טובם מלבד הסודות הנפלאים והנוראים שיש בהם אבל בהך דבר שאמר רבא חייב אינש לבסומי פוריא עד דלא ידע וכו' זאת אינו מובן כלל בפשוט הלא אדרבה מובא בדברי חכז"ל גודל האיסור להשתכר ובפרט בדברי רבנו ז"ל שהזהיר מאד להרחיק עצמו מאד שלא יבא לשכרות ואנו רואין מנהג חסידי ברסלב שבכל השנה הם רחוקים משתיית משקין המשכרים אפילו בשמחת תורה רק בפורים יש שיחה בשם רבנו ז"ל כי השתיה בו הוא תיקון לפגם הברית, א"כ בודאי האיש אשר הולך בעבודת ה' בפשיטות ותמימות אפילו להיות נראה כמשוגע אך לעשות רצונו יתברך באמונה שלימה ורוצה לקיים דברי חכז"ל חייב אינש לבסומא בפוריא עד דלא ידע וכו' כדעת הכל להתגלגל אפילו ברפש וטיט בשעה שיהיה שיכור בפורים כדי לעשות רצונו יתברך בפשיטות/2 בודאי מה טוב לו וזוכה להשיג אפילו מה שהוא למעלה מהמוחין (כמבואר בתורה ה' תנינא אות טו) כי משה בחייו היינו כשהמוח בשלימות ואינו נסתלק כי הסתלקות המוחין בחי' שינה זה בחי' הסתלקות משה.

היו אומרים אנשי שלומנו: כמו שיעצנו רבנו עצות גבוהות וקדושות כדי שנתעלה על ידם מעלה מעלה, כמו כן מצד שני צדה עלינו דברים והנהגות פשוטות כמו לבלי לעשן, ולבלי לשתות יי"ש, ועוד הנהגות רבות יקרות, שאף שהם נדמים כפשוטים, הרי לאמת גבוהים ורמים הם בשרש נשמטנו, ואותו צדיק שצדה עלינו והזהירנו על ענין תקון חצות לילה והתבודדות מחוץ לעיר וכדומה ועוד עבודות גדולות ורמות, הזהירנו כמו כן על ענין האסור העשון ולבלי לאכל בצל חי ועוד הנהגות פשוטות פדומה לזה. ומחייבים אנו לשמע לו בכל עצותיו, ואין הפרש כלל בדרגת הצוויים ובמעלתם אחר שמוחבתנו לצית לו בכל אשר הורנו לעשות. (שיח שרפי קודש – חלק ו שג)

אמר (מוהרנ"ת): "יין המשכר נכון לשתותו רק בפורים ולא בשמחת תורה. (שיח שרפי קודש – חלק ב תקט)

יש אומרים שאמר (רבנו) לענין שתית יין בפורים "נאף בראנפין נאף תקון הברית" עוד יין, עוד תקון הברית. (שיח שרפי קודש – חלק ה ג)

עד כאן השיחות

הקדמה

בהרבה מאד מקומות בתנ"ך נזכר גנות ונוק השכרות ושתיית היין, והמקום הראשון שנזכר בפירוש הוא בנח כשיצא מהתיבה/1, ולדעת רבי מאיר גם חטא אדם הראשון היה ע"י שחווה נתנה לו יין/1. וכן ישעיה הנביא מוכיח את ישראל כמה פעמים שחטאו ע"י שתיית יין/2 וכן שלמה המלך/3 הזהיר ממנו כמ"ש אל תרא יין כי יתאדם ודרשו חז"ל שע"י יין מתאוה לדם (ובפרט מי שהוא ממזל מאדים כמבואר במגילה ז: רבא שחט לרבי

² כעין זה במעדני אשר תצוה תשע – בשם שו"ת דברי יציב ליקוטים והשמטות סימן סו אות א – אציין גם דבר הלכה ששמעתי מפ"ק דהוה מרגלא בפומיה דא"י בכל פורים לומר בזה הלשון, גלוי וידוע שאפילו היו נותנים לי כל חללי דעלמא לא הייתי שותה ומקלקל את מוחי, אבל זקיני החכם צבי היה אומר שבכל מקום שאמרו רז"ל "חייב" (אמר רבא חייב אינש לבסומי עד דלא ידע) החיוב הוא במסירות נפש וא"כ חייבים למסור נפשנו על זה.

³ בראשית פרק ט' (כ) ויחל נח איש האדמה ויטע כרם: (כא) וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה:

¹ עיין ברכות מ.

² ישעיה פרק כח (א) שכורי אפרים ושם פסוק ז' גם אלה ביין שגו ובשכר תעו ובעמוס ו' השותים במזקי יין

¹ רבנו בחיי ויקרא י' ט' – והנה שלמה ע"ה גינה ריבוי השתיה מהיין ואמר אל תרא יין כי יתאדם (משלי כג, לא), פירשו חז"ל (ויקרא רבה יב, א) כי יתאדם יתאוה לדם, כי יתן בכוס עינו מלשון ועינו כעין הבדולח (במדבר יא, ז), בכוס בכיס כתיב, כי כשהוא נמשך אחר הכוס יבוא לידי חסרון כיס. יתהלך במישרים, סופו למכור כל כלי ביתו ולא ישאר לו כלום עד שלא יהיה בביתו שום חפץ שיבשל בו, זהו יתהלך במישרים סוף שיהיה ביתו ריקן מן הכל: אחריתו כנחש ישך, בשם שהנחש פיתה חוה בטעם יופי הפרי שנאמר (בראשית ג, ו) כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל ואחר כך הביאם למיתה כך היין מפתה למי שנמשך ביופי מראהו וטעמו ובסוף יביאהו לידי מיתה. ודרשו חז"ל (תנחומא שמיני ה) מה נחש נתקללה אדמה בעבורו שנאמר (שם, יז) ארורה האדמה בעבורך, אף היין נתקלל שליש העולם בעבורו, שנאמר (שם ט, כד) וייקץ נח מיינו, וכתיב ארור כנען:

זירא¹⁷, ובשבת קנו מבואר שרבא נולד במזל מאדים¹⁸) ואמרו חז"ל לא תרוי ולא תחטא, אבל גם כשלא נעשה מזיק לזולתו, את מוחו שכלו ודעתו בוודאי מזיק¹⁹.

וכנראה שבימי הבעש"ט ותלמידיו שהיו בעלי מח חזק, וכפי המבואר כאן שמעט יין דהיינו כפי יכולתו הוא טוב להרחיב הדעת, נהגו לשתות יין בהתועדויות, ועי"ז באו לשמחה והרחבת הדעת²⁰, אבל בדורות שאח"כ נחלשו המוחות ונהפך למנהג רע להשתכר, ורבנו מאד הזהיר אותנו להרחיק מזה ולא לשתות כלל²¹, רק יין של מצווה בקדוש והבדלה וד' כוסות של פסח, וכן מנהג ברסלב שכל אחד כפי יכולתו הכוונה כנ"ל רק במה שחייבו חז"ל לשתות, ולא יותר, שחס ושלום לא נגיע לשכרות או בלבול הדעת. לבד מפורים שיש עניין לאבד את הדעת עד דלא ידע ונחלקו בזה אם עד ועד בכלל או לא ועד בכלל. כי העיקר היא הדעת, והיין בוגד, אדם שופך אותו למטה בגרונו ורק אחרי זמן הוא עולה למעלה ומבלבל את הדעת, ודעת מבלבל הוא קרקע לכל רע, גם כשאינו מזיק בידיו, כי הוא כמו ישן עובד בלא בשכל ובלא אפשרות להסתכל בשכל של כל דבר. ובדרך כלל מביא רעה כי בלבול הדעת מבטל את מחיצות הדעת בפני התאוות, ואזי כל אחד כפי טבעו הרע שבלא יין מצליח לעצור עצמו, אבל ע"י שכרות מתגלה, ובעיקר כעס ויצר השליטה וניאוף²².

רבנו כאן מבאר שבאמת מעט יין הוא טוב להרחבת הדעת וכן רואים בחוש שיש מעצורים פסולים לאדם כענווה פסולה ופחד קהל, ומה שאדם לא מחמיא לחברו ולאשתו וכיו"ב וע"י מעט יין הם נשברים, וכן רואים שע"י מעט יין האדם קל לו יותר לראות הטוב שבחברו השונה ממנו שזה עניין התרחבות הדעת שעל ידו אפשר להשוות גם דברים משונים והפכיים זה מזה (וכמבואר בתחילת תורה ד). אלא שמחשש שאיבוד המעצורים יגרום לאיבוד גבול השתייה נהגו בברסלב שלא לשתות כלל.

עוד בביאור הנזק של השכרות מבאר רבנו שיש ניצוץ דעת בחי' משה רבנו בכל אבר ואבר של האדם, והדעת שהוא לשון חבור, מחברו להקב"ה ומעוררו לעשות המצווה השייכת לו לשם שמים, אבל השכרות מבלבל הדעת, ונעשה מחובר לתאוות לבו.

וכן הדין בבית המקדש ששם בית הדעת, אסור לכהן לשתות יין ואם עבד אחרי ששתה רביעית חייב מיתה כמ"ש²³ יין ושכר אל תשת²⁴. ונזיר שקדושתו יתירה (כי רומז לאריך אנפין) אסור אפילו בענבים, כי היין שכר וענבים

¹⁷ צ"ע עיין ערוכין סה. שכור שעבר עבירה שיש בה מיתה ממתין אותו וכו'. וצ"ע אם אחרי שהמית התפלל עליו שיחיה וחי האם נפקע חיוב הבית דין להמיתו? ובחברותא על מגילת אסתר הארכתו במחלוקת אם רבי זירא כשחזר לחיים קידש את אשתו שוב, ובדין מי שמת בלא בנים וחזר לחיים שנחלקו האם צריכה יבום.

¹⁸ עיין חת"ס סוף תשובה קפה, שרבא אמר שחייב איניש לבסומי בפוריא אחרי המעשה ששחט לרבי זירא לכן אין ללמוד ממעשיו לאסור שכרות בפורים אלא למי שמזלו מאדים כרבא.

¹⁹ גור אריה בראשית ט' כא – יראה לי שהכתוב מרמז עיקר הפורענות דבא על ידי היין, והם ב' דברים; האחד – הוא הגנאי הבא לאדם על ידי שכרות – שיתבזה, לכך נאמר "ויתגל בתוך אהלו" – שנתבזה. השני – הוא אבוד החכמה והשכל אשר יש באדם. ודע כי השכל הוא הדבוק בה' יתברך, ועל ידי השכרות יאבד הדבוק ההיא, וכאשר אין האדם דבוק בה' – יבא פירוד וגלות לאדם, כי כל זמן אשר האדם שכלו עליו הוא נטע נאמן, "כי האדם עץ השדה" (דברים כ, יט) הוא, ונטיעותיו בשמים, כי הראש שהוא השורש של (אילן) (אדם) פונה למעלה, וזה כי נקרא האדם "עץ השדה" נטוע בשמים, ועל ידי השכל הוא נטוע במקומו אשר אם כל הרחות באות ומנשבות בו אין מזיזין אותו ממקומו (ראה אבות פ"ג מ"ז), וכאשר הולך האדם אחר השכרות ושכלו נאבד – אז הוא גולה, וזהו שרמוזה התורה באמיתות לשונה "ויתגל", כתב לשון "ויתגל" שהוא לשון גלות:

²⁰ עיין שבחי הבעל שם טוב – שמעתי בביאת הרב דק' נעמרוב. פ"א בשמחת תורה היו אנשי סגולה דבעש"ט שמחים ומרקדים ושותים יין מן המרתף של הבעש"ט הרבה. ואמרה אשת הבעש"ט הצדקניות לא ישיירו יין לקידוש ולהבדלה ונכנסה להבעש"ט ואמרה לו אמור שיפסקו לשתות ולרקד כי לא ישאר לך יין לקידוש ולהבדלה. אמר לה הבעש"ט בצחוק טוב אמרת לך אמור להם שיפסיקו וילכו לביתם. וכשפתחה הדלת והם רקדו בעגול וראתה שליטה אש סביבותיהם כמו חופה לקחה הכלים והלכה בעצמה למרתף והביאה להם יין כפי רצונם. ואח"כ שאל אותה הבעש"ט אמרת להם שילכו אמרה לו היה לך לאמר בעצמך:

²¹ שיח שרפי קודש – חלק ב אות תקיד – אמר מוהר"ן, התחלת ענין שתית י"ש, הנהוג אצל החסידים, התחיל מזה שראו הצדיקים מתלמידי הבעל שם טוב, שטוב להתקבץ יחד ולדבר בעבודת ה' יתברך והכרחו משום כך לחלק מעט י"ש, כדי לקרב הלבבות, אולם אחר כך התמעטו הלבבות והדבורים של המתקבצים, והי"ש התרבה, ונשארו מכל ההתקבצות רק ענין השתייה, ומשום כך קץ ומאס רבנו את המנהג הזה, עד שאמר פעם: "איני יכול כבר לסבל את הימים הטובים שלכם", "איך קען שוין גישט אויס שטיין אייערע פראזניקעס"! ומשום כן הקפיד רבנו, שאצל אנ"ש יהיה ההתקבצות רק בענין עבודת ה' יתברך. ורק בימי רבי נחמן מטולטשין חלקו תה לקהל השומעים, ואמר רבי נחמן מטולטשין, שהוא מנהג טוב, פי על ידי זה לא יבואו לידי שכרות.

²² אעפ"כ עיין שם ח"ד רסד – באחרון של פסח, היו אנ"ש מתאספים יחד לפנות ערב, וחילקו מעט יין וכדומה, וספרו את הספור מנסיעת הבעל שם טוב לארץ ישראל פנסחתנו הידועה, וכמודפס לעיל (בחלק ב, סעיף שו).

²³ עיין רבנו בחיי בראשית ט' כא וישכר ויתגל בתוך אהלה הפירוש באהלה של אשתו כי תענוג היין מביא לריבוי תשמיש. וכן כתב התלדות יצחק ועיין פנח רזא שם – בתוך אהלה, כתיב בה"א לומר בתוך אהל אשתו כי זנות יין ותירושו הם שכנים וחברים תמיד:

²⁴ ויקרא פרק י' פסוק ט' – יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבאכם אל אהל מועד ולא תמתו חקת עולם לדרתיהם:

רש"י (ט) ויין ושכר – (ת"כ. כריתות יג) יין דרך שכרותו:

אבן עזרא (ט) ושכר – העשוי ממין חטה או דבש או תמרים כי היין משחית הדעת לשותיו ויתערבו לו הדברים.

ורבנו בחיי בשם הספרי (ספרא שמיני א' ב') כתב יין במיתה ושכר באזהרה. וכן פסק הרמב"ם ביאת המקדש א' ב'.

כולם בגבורות ודינים, היין שרשו בגבורות שבבינה עילאה שם שרש הדינים, והשכר בשמאל דז"א, וענבים בשמאל המלכות (וזהו נשא קבו.)¹⁰.

מאיך עיין תורה מא שמי שהוא בחי' רגלין ומדרגה נמוכה ורוצה להמתיק הדין ממנו אזי ישקה יין לצדיק גדול ועי"ו ממתיק את הדין בשרשו. וזה הטעם שיעקב אבינו השקה את אביו יצחק ביין המשומר בענביו/טו ועי"ו זכה בבכורה וברכה. ועיין דעת זקנים שם (בראשית כו כה) שלא מצאנו בכתובים טובה וברכה ביין, אלא ביין זה שהשקה יעקב את יצחק אביו, ויין שהביא מלכי צדק לאברהם (בראשית יד יח). אבל נדב ואביהו כיון שלא השקו את משה רבנו אלא שתו בעצמם התגברו עליהם הדינים ומתו. עי"ש בתורה מא.

קושיות

א. שכרות ושכר – מה הפירוש, והקשר בין שכר שהוא משקה משכר לשיכור, האם שכר לשון שיכור או שיכור לשון שכר. מבורר בספר השרשים לרד"ק (ערך שתה) החילוק בין שתוי לשיכור ששתוי יכול לדבר לפני מלך לכן מותר להתפלל והשיכור לא יכול לדבר לפני מלך ואסור בתפלה. ע"כ. וכן משמע בש"ע או"ח סימן צט. ויש בזה ג' דרגות, אחת כשעדין יכול דבר לפני מלך, ושניה שכבר לא יכול לדבר לפני מלך, והשלישית שכור כלוט שנחשב לשוטה, וכמבואר בהלכות שחיטה (יר"ד סימן א' סעיף ח)

עוד כתב רבנו בחיי שם – וידוע כי היין בטבעו מוליד שלושה דברים, שינה, וגסות הרוח, ובלבול השכל, ושלושתן נרמזו בפרשה זו. מוליד שינה, זה דבר מפורסם כי משתית היין יעלה אל הראש עשן חם ולא, מתילדת השינה ממנו, וזהו בבואכם אל אהל מועד, לרמז על איסור השינה באהל, זהו שכתוב ביעקב (בראשית כח, טז) וייקץ יעקב משנתו וגו' ואנכי לא ידעתי כלומר שאם ידעתי לא ישנתי גם לא אשכב, וזהו שכתוב (שמואל א ג, ג) ונר אלהים טרם יבבה ושמואל שוכב בהיכל ה' ושמואל שוכב במקומו, וטעם האתנחתא שבמלת שוכב מורה כן. גם לא הישיבה כי אם בעמידה, שנאמר (דברים יח, ז) ושרת בשם ה' אלהיו ככל אחיו הלויים העומדים, וכתוב (שם, ה) לעמוד לשרת בשם ה'. מוליד גסות הרוח, לפי שהוא מחמם כוחות הלב ויגיע לו מזה גסות הלב, וזהו שאמר ולהבדיל בין הקודש ובין החול, כי עם גובה הלב הכל שוה אצלו לא יבדיל בין קודש לחול ובין טמא לטהור. מוליד בלבול השכל, לפי שהעשן העולה למוח הנה הוא מחיצה מבלדת בין השכל ובין שאר כוחות הגוף, כענן הנטוי ברקיע שהיא מחיצה מבלדת בין אור השמש והעולם הזה, כן פעולות האדם נחשכות ואינו יכול להבחין ביניהם, וזהו שאמר ולהורות את בני ישראל, לפי שההוראה במצוותיה של תורה צריכה שכל זך ודעת צלולה:

י" עי"ש שפתי כהן – ויין ושכר אל תשת אתה ובניך בבואכם אל אהל מועד וגו'. דע שלא מנע הקב"ה לאהרן ובניו מן היין שנאמר בו (שיר השירים ז', י') וחכך כיון הטוב הולך לדודי למישרים, והתורה נמשלה ליין שנאמר (ישעיה נ"ה, א') לכו שברו ואכלו בלא כסף ובלא מחיר יין ויין חלב, יין בגימטריא סוד בגימטריא שבעים, ושבעים פנים לתורה, אלא מנעו והזהירו על אותו יין שהוא לפתח חטאת רובץ, זהו בבואכם אל אהל מועד שהוא טמא ומטמא כשרץ, וכן יין ושכר בגימטריא שרץ, והוא"ו היא שמורה שמאותו יין הוא טורי הגפן נכריה שהוא מענבים שנאמר עליהם (דברים ל"ב, ל"ב) ענבינו ענבי רוש, שהם כולם שמרים, שנאמר בהם (תהלים ע"ה, ט') אך שמריה ימצו ישתו כל רשעי ארץ, שהוא היפך מייך המשומר בענביו, ופירש הרב רבי יהודה חייט ז"ל, יין המשומר שהוא מלשון משמרת לומר שהוא נקי וצלול בלי שום שמרים, שהוא שמור מששת ימי בראשית שהם ימי החול שלא יגעו בו הקליפות, כי אין להם בו שום מגע, כוונתו לומר שהיא הבינה אין להם לקליפות שם שום מגע, כי אין להם עלייה לשם, אלא עד הזרועות שהם ששת ימי בראשית שהם ימי החול, וכתב עוד דע כי שלוש יניות הם וכולם של קדושה, יין מוגז והוא בעטרה, ויין חזק המשמח אלהים ואנשים והוא בפרד, ויין המשומר בענביו והוא בינה, אם כן מה שמזהיר לאהרן ולבניו על היין הוא אותו יין שהוא על הפתח מבחוץ, זהו בבואכם אל אהל מועד שהוא יין שנתנה לאדם, כמו שאמר חז"ל (בראשית רבה י"ט, ה') שחטטה ענבים ונטמא בסחיטתה במגע והוציאתו חוץ מענביו שהיה משומר בענביו, ועל זה סמך ואמר ולהבדיל בין החול ובין הטמא ובין הטהור, לומר שכמה הבדלות יש בין אותו יין שהוא קרוב לקליפות שהם חול ויש להם בו מגע וטמאווה, ליין המשומר שאין להם שם מגע כלל, וכן וסמך ולהורות את בני ישראל, לומר כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו, ואם שתה ממנו ישתכר ויבלבל דעתו. ואולי על זה היין כיוונו ז"ל באומרים (ויקרא רבה י"ב, א') על בני אהרן שתיי יין נכנסו, לא אמר שתיי יין היו אלא נכנסו, ולא אמרו שתו יין אלא שתיי יין הכל ברמז, לומר ששתו לבם אחר אותו יין שהוא בחוץ ונשתכרו ממנו ואחר כך נכנסו:

¹⁰ וזהו נשא דף קכו. – מיין ושכר יזיר, חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה, וכל משרת ענבים לא ישתה, וענבים לחים יבשים לא יאכל, הקב"ה אית לאסתכלא כאן יש מה להסתכל ולהתבונן, כיון שאסור לנויר לשתות יין, וטעם הפשוט הוא כדי שלא ישתכר, אם כן ענבים קמה למה אסור לו לאכול ענבים, שמשמע שחששה התורה שלא יכשל בשתיית יין, וקשה דהא פכהני כתיב יין ושכר אל תשת וגו' שהרי התורה אסרה שתיית יין לכהנים, יכול שאסור להם לאכול גם ענבים, והאמת לא שאינו כן, כי בענבים שרי ענבים מותרים לאכול, כי מצאנו (צפוף מס' צבורים) שהביאו בכורים מענבים וניתנו לכהנים שעבדו במקדש, אם כן הקב"ה לזויר מאי טעמא אסר ליה ענבים כאן לנויר מהו הטעם שאסור לו לאכול ענבים.

ומשיב אלא עובדא דא חלל מעשה זו של פנישות הגזר, ומלה דא ודבר זה של איסור שתיית יין, וזא עלאה הוא הוא סוד גדול, כי הנזיר רומז לבחינת א"ל, לאתפרשא מן דינא בכלא לכן הוא לריד להבדל ולהתרחק מכל בחינת הדינים, והא דינא ההוא אינא דחב ביה אדם קדמאה ענבים הוו והכי נודע כי העז הדעת שחטט בו אדם הראשון היה ענבים (כמבואר במס' ברכות דף מ סע"א), כלומר שפנס צמח המלכות באכילת עץ הדעת שבה סוד הענבים, ודא הוא רזא דמלה וחו סוד הדבר, דהא יין ושכר וענבים בסטרא חד אתאחדו כי יין ושכר וענבים בלד אחד נלחצים, כי כולם הם סוד הדינים והגזירות, כי יין לעינא יין למעלה צבינה שבה יין המשמח, וממנה תחילת התעוררות הדין, ואוקמוה וכבר ביארנו כן החברים, שכר לשמאלא שרר לשמאלא שרר לגבורה דז"א, שבה יין המשכר בסוד דין הקשה, דהא שכר מיין נפקא כי השכר יולל מן היין, כלומר הגבורה נמשכת מן הבינה, ענבים הם במלכות כסוד יין המשומר בענביו משקה ימי בראשית, דכניש בלהו לגביה שמקבץ כל הגזירות אליה, כי כל הגזירות מבינה וגבורה נכללות בה, ודא הוא אינא דחב ביה אדם קדמאה והמלכות היא סוד עץ הדעת שחטט בו אדם הראשון, בגין כך כלא בחד סטרא אתאחד ולכן הכל נלחץ בלד אחד, כי כולם הם בחינת דינים הגללים במלכות. (רמ"ק ומק"מ ומפרשים)

ואי תימא דהאי נזיר שביק מהימנותא עלאה ואם תאמר שזה הגזיר עוז את האמונה העליונה, כלומר שמשלם עליו האלו של האלימות על ידי שפורש עצמו מיון ושכר וענבים, ומתחזק לאו חכי אין הדבר כן, אלא מאחר שהגזיר רומז ללא"ש שהוא כולו רחמים, לכן לא אתחזי ביה עובדא מסטר שמאלא פלוג אינו ראוי שימרחא ויתעורר בו מלד השמאל והדין כלום, ועל ידי אכילת שלשה מינים האלו מתעורר שורשם שהם בחינת דינים כנ"ל. (רמ"ק ומפרשים)

¹¹ עיין שפתי כהן ויקרא ו' ג'.

שהמחבר מתיר לשיכור לשחוט לכתחילה אם לא הגיע לשכרות של לוט. ונראה כי שיכור תרגומו רוי לשון שתייה מרובה/ו¹⁷ ששונה יותר מדאי/ו¹⁸. ובתהלים (קז כז) יחוגו וינועו כשיכור. נמצא ששיכור הוא שע"י שתייה מרובה אין לו הליכה ישרה. ונראה ששכר הוא משקה המביא לשכרות ולכן שכר הוא לאו דווקא יין אלא כל משקה משכר.

ב. שתיית יין כפי יכולתו טוב, ויותר הוא רע מזה גורם לו להפך לרע, אין נהפך מחסדים לגבורות. בלק"ה יין נסך ג' מבואר שיין הוא גבורות. אלא שהוא שרש הגבורות בבינה ובששונה מעט היין נמתק בשרשו, ונעשה שמחה כי עיקר השמחה היא כשנהפך הגבורות לחסדים. אבל כששונה יותר מדאי אזי היותר מדאי לא נמתק בשרשו ונעשה גבורות קשות. ובלק"ה חובל בחברו ב' מבאר שע"י השכרות מתגברים הדמים שהם בחי' גבורות כמ"ש חז"ל בסנהדרין ע. אל תראה יין כי יתאדם שאחרינו דם, ועי"ז בעצמו מפשיט את הדעת מהחסדים ומלבישו בגבורות חזקת ח"ו.

ג. מבואר ששתיית יין מרומם את הדעת ועי"ז מתרוממים וגדלים החסדים המלבישים את הדעת, ואזי מתפתה ומתפייס בקלות, צ"ע מה הקשר בין חסד לפיוס ופתוי. בלק"ה יין נסך ג' מבאר שהחסדים שכאן הכוונה לגבורות שנמתקו בשרשן בשרש הגבורות שבבינה, שם יין המשמח שמרחיב את הלב ואזי נפתח הלב לגלות פתוחי חותם, בבחי' (סנהדרין לח.)/ו¹⁹ אגבריה חמרא אדרדקי כדי שיכנס יין ויצא סוד הידושי תורה עצות בעבודה"ש.

ד. כששונה יותר מדאי מתגברין הגבורות ונעשה כעס ורוגז, שזה ההפך ממתפייס ומתפתה, וצ"ע הרי פתי הוא לשון חסד דעת/כ²⁰, וכן תפתה הוא שם של גהינום/כא²¹ כי לשם נופל המתפתה אחר יצרו. נמצא שגם הגבורות גורמות להיות מתפתה. אלא שהחסדים גורמים להתפתות אחר יצר טוב והגבורות אחר יצה"ר.

ה. ע"י שתיית יין כפי יכולתו מתפייס ולא כועס במצב שבלא יין היה כועס. נמצא ע"י שתיית היין כראוי מעביר על מדתו של כעס, ושתייה יותר מדאי אדרבה נהפך שלא מעביר כלל על מדת הכעס. וצ"ע כיון שטבע היין ששובר מחיצות, לא מובן כיצד שתייה מועטת אדרבה גורמת לאיפוק דהיינו התגברות המחיצה. ונראה כיון שהיין מעורר את החירות ושמחה שבבינה והגדלת הדעת עי"ז נמתק הכעס בשרשו שלא רואה סיבה לכעוס ורואה את הטוב שבחברו.

ו. בלק"ה יין נסך ג' משמע שהיצה"ר תמיד אורב לאדם ורוצה להתפרץ בדינים, אלא שהשתייה כראוי ממתיקה אותו, ואדרבה החמימות של היצה"ר נהפך לחמימות למצווה בשלהובין דרחימותא, דהיינו התלהבות של אהבת ה'. אבל כשעובר את גבול השתייה אזי גבורות היצה"ר אין להן המתקה בשרשן ומתגברות יותר. ואזי הן שלהובין של כעס ולא של אהבה. וצ"ע מה ההגדרה של דין וחסד בזה הרי שניהם שלהובין וחמימות, שהרי ההבדל בין חסד לדין הוא לא שזה טוב וזה רע, שהרי יש חסד דקלפה, ויש דין קדוש של התאפקות דקדושה?

ז. רבנו מבאר שהשכרות מגביר את תוקף הגבורות ונעשה כעס ורוגז ויוכל לבא לידי רעות וכו' ח"ו. – משמע שהרעות הן כעס והיזק. וצ"ע בחז"ל משמע שהיין מביא לניאוף. עיין רבנו בחיי בראשית (ט כא) על הכתוב בנח וישיכר ויתגל באהלה" כתב ששכרות מגביר תאוות ניאוף. וכן מבואר בפרש"י על יומא עו/כ²². וכן נראה עפ"י תורה ח' תנינא אות ב' שם מבאר רבנו שחב"ד הם מחיצות שיש במח נגד התאוות ניאוף. ורואים בחוש שהיין מבטל מחיצות הדעת והשונה אפילו מעט יין כבר עושה דברים שבלא יין לא היה עושה, ולפ"ז מובן שכששונה יותר מדאי אזי מתבטל המחיצות דעת השומר מהתאוה, וצ"ע כנראה שכעס וניאוף שרש אחד להן. ואולי כי הכעס ורוגז בחי' אכזריות היא ממדת החסד דייקא, דהיינו התפשטות בלא מעצור, כאריה המזיק דייקא מתוקף היותו במדת החסד שבמרכבה העליונה, כי אין מעצור הדין להתפשטות שלו, הפך השור שבמדת הדין במרכבה העליונה, שאע"פ שכוחו גדול משל אריה, אפשר לרתום אותו למחרשה, כי תוקף הדין הוא התאפקות ותוקף החסד הוא התפרצות. ואע"פ התוצאה היא דין נקרא על שם הסיבה.

¹⁷ עיין באור שמות נרדפים שבתנ"ך (לרבי שלמה אהרן וורטהיימר) אות ש – ערך שבע, רוח – שבע הוא על האוכל ושונה ברצון וממלא נפשו למען ישבע, ורוח הוא במדה מרובה יותר מתאוותו ורצונו, כהאוכל ושונה אכילה ושתייה גסה, וכן פירש"י למען ספות הרוח (דברים כ"ט, י"ח), שוגג שהוא עושה כאדם שכור כו', ח"ש והיית כגן רוח (ישעיה נ"ח, י"א), שהוא שבע בהשקאה במדה מרובה עד שאין לו צורך בהרטבה והשקאה, וכן ספות הרוח, ותוציאנו לרויה, ורויתי נפש הכהנים דשן (ירמיה ל"א, י"ג), וז"ש לכה נרוה דודים עד הבקר (משלי ז, י"ח), ירוו צמאון חשקם, אחרי כי אין האיש בביתו הלך בדרך מרחוק (שם י"ט).

¹⁸ וכן פרשו בסוכה מט: את הפסוק הסך נסך שכר לה' (במדבר כח ז') שפשוטו לומר שהניסוך יין על המזבח דווקא ביין המשכר פרט ליין מגתו, אבל הרמב"ן הקשה שיין מגתו כשר בדיעבד. ועיין בגמ' סוכה מט: פרשו שכר לשון שיכור ששתה יותר מדאי עד שאין לו מקום לשותות יותר ומכאן למד ריש לקיש שבזמן שמנסכין יין על גבי המזבח פוקקין את השיתין, לקיים מה שנאמר בקדש הסך נסך שכר לה', מאי משמע, אמר רב פפא, שכר לשון שתייה, לשון שביעה, לשון שכרות. ע"כ. נמצא שלשון שכרות הוא שגרוננו מלא ומה ששונה יותר נשפך לחוץ, כך עשו במזבח ששפכו לנקבי השיתי הסתומים והדין נשפך על רצפת המזבח להראות רויה מרוב יין.

¹⁹ סנהדרין דף לח. בני רבי חייהו הווי יתבי בסעודתא קמי רבי ולא הווי קא אמרי ולא מידי אמר להו אגברו חמרא אדרדקי כי היכי דלימרו מילתא כיון דאיבסום פתחו ואמרו אין בן דוד בא עד שיכלו שני בתי אבות מישראל ואלו הן ראש גולה שבבל ונשיא שארץ ישראל שנאמר והיה למקדש ולאבן נגף ולצור מכשול לשני בתי ישראל אמר להם בניי קוצים אתם מטילין לי בעיניי אמר לו רבי חייהו רבי אל ירע בעיניך יין ניתן בשבעים אותיות וסוד ניתן בשבעים אותיות כנס יין יצא סוד.

²⁰ מלבי"ם – באור הענין – על משלי פרק ט – והפתי הוא הנפתה מפני חסרון דעת שלא השיג חקי החכמה, והוא כינה פותה.

²¹ עירובין דף יט. – והאיכא תפתה דכתיב כי ערוך מאתמול תפתה ההוא שכל המתפתה ביצרו יפול שם. ופרש"י – תפתה – גיהנם, דכתיב בההוא קרא מדורתה אש ועצים הרבה;

²² עיין בפרש"י יומא עו: ואמאי קרי ליה תירוש, יין, שמביא יללה לעולם. – פרש"י – על ידי היין רב הניאוף ופורענות באה לעולם, יין לשון תאניה ויללה;

ח. רואים בחוש שע"י שתיית יין נפלות מחיצות שהיה אסיר בהן ויוצא לחפשי לדבר ולעשות כאוות נפשו. והטעם לזה כי יין הוא בחי' בינה עולם החירות בחי' יובל שבו יוצאים לחפשי אפילו עבד עולם. וזהו שבינה נקראת רחובות הנהר, כי בינה לבא, והיין מביא שמחת לב וחירות רוחב לב, הפך העצבות שהוא לב מכווץ, בחי' טפח עצב וטפל שוחק, כי הרחבות נקרא שחוק. רק שיש גבול שבו החירות עובר את הגבול הטוב, ואזי מביא לחירות היצה"ר. וצ"ע כנ"ל שלכאורה ההפסד הוא רוב חירות וחסד דקליפה ולא גבורות. ונראה כי עיקר הדין הוא מה שהדבר חוזר לשרשו ולא מתגלה, ומה שעשייה רעה נקראת דין, הכוונה שמעורר דין כי פוגם בצינורות השפע. או שנקרא דין כי מחזיר את הדבר שמוזק לשרשו כגון רצח נקרא דין כי מחזיר את הנרצח לשרשו. וכל קו של ממשטה למעלה נקרא דין, וכן כששובר איזה חפץ בחמתו מחזיר אותו לשרשו באין, שזה בחי' דין, וגם בכעסו מעורר דין, נמצא האריה עיקרו חסד, אבל בפעולותיו גורם לדין.

ט. בלק"ה יין נסך ג' ג' מבאר שמשנה רבנו המלוּבש באברים מזכיר להם לעשות המצוות ובשביל הבחירה מתעורר כנגדו יצה"ר למנוע מזה, והאדם צריך להגביר בעצמו את מדת דוד המלך בחי' מלכות פה להמליך את הקב"ה על אבריו במלחמה נגד היצה"ר. וצ"ע לפ"ז מה שאומר רבנו פן ישתה וישכח מחוקק, הרי אם ישכח מחוקק, מיד גם לא יהיה יצה"ר מתעורר נגדו, נמצא שרק לא עושה טוב, ולא שעושה רע. ואילו לעיל אמר שע"י שכרות עושה רע. ואולי הם שני עניינים בחלק ראשון של התורה מדבר מהגבורות שלא נמתקות בריבוי שתיה, ובחלק השני מדבר שהיין גורם בלבול הדעת, ואזי משה המלוּבש באברים לא מזכיר לו לעשות המצוות, ואזי מתבטל מדן.

עד כאן ההקדמה

שייך לא"ב (הכוונה שתורה זו היא פירוש על שתי אותיות בספר המדות שנקרא ספר הא' ב', והן אות ד' וה' בערך שכרות חלק ב' / כ"ד) [כ"ד]

תורה כו [כ"ה]

צריך אדם להרחיק את עצמו משכרות ולדקדק שלא לשתות יותר מיכלתו דהיינו יכולתו לשתות בלי להשתכר, כדי שלא יבא לידי שכרות וצריך להיות חכם/י^{כ"ו} לדעת מה היא יכולתו כי היין בוגד ונדמה שיכול לשתות הרבה ורק אחרי זמן היין עולה לראשו ומתברר שכבר עבר את הגבול/כ"ז.

כי מעט השתיה לפי הצורך דהיינו כשצריך להרחיב דעתו לאיזה עניין/כ"ח, לבטל מעצורים, כגון שיש לו פחד קהל וצריך לדרוש ברבים, הוא טובה לרפואת הגוף/כ"ט, ורפואת הנפש להרחיב דעתו. [ל] בגמרא הוריות/ל"א, אמרו ששתיית יין במדה מחזיר לימוד שנשתכח ממנו. וביומא/ל"ב אמרו ששתיית יין במדה מביא לשמחה, ועל זה אמר רבא שם יין ובסמים עשאוני פקח, וכשהדעת רחבה אזי יכול יותר לתפוס שאין סתירה

^{כ"ג} ספר המידות – ערך שכרות חלק שני אות ד. על ידי שכרות הוא שוכח באזהרות משה רבנו, כי משה מלוּבש ברמ"ח איבריו של אדם, ובכל איבר ואיבר מזהיר את האדם במצוות התלויות בו, ובשביל זה נקרא "מחוקק" גימטריא רמ"ח: שם אות ה. על ידי השכרות מפשיט את הדעת מהלבוש חסדים, ומלבישו בגבורות חזקות, חס ושלום:

^{כ"ד} דהיינו ספר המידות ערך שכרות חלק ב'

^{כ"ה} תורה זו היא פירוש על ספר המדות שכרות ח"ב אות ד' ואת ה'. לא ידוע מתי והיכן נאמרה

^{כ"ו} לשון חכמים "חכם עיניו בראשו", להבדיל מ"כסיל החפץ בהתגלות לבו" שענינו שם. וכן אמרו "איזהו חכם הרואה את הנולד".

^{כ"ז} עיין יומא עו: על דברי חז"ל טעם שכתוב תירש חסר ו' לרמוז שאם זכה נעשה ראש ואם לא זכה רש. פרש"י אם זכה לשתות לפי מדה. מבואר שזו זכות לדעת כמה לשתות בלי לעבור את המדה.

^{כ"ח} חז"ל תקנו קדוש והבדלה על היין, וכוס של ברכת המזון וד' כוסות פסת. ואולי הכי נמי כי קדוש צריך דעת רחב לזכות לאורות של שבת וחג, והבדלה תקנו בחזון הדעת כי צריך רוחב דעת להבדיל בין קדש לחול. וכן ד' כוסות הפסח כידוע מאירים בלילה הזה אורות עצומים למעלה ממדרגת האדם וצריך רוחב דעת מאד כדי לקבלם שישאר לו מהם רושם גדול כשיסתלקו. וכוס של ברכה אולי כיון שעיקר השפע נשפע ע"י ברכת המזון וצריך רוחב לב לקבלו.

^{כ"ט} עיין פסחים דף מב: כל מילי דמעלי להאי קשה להאי וקשה להאי מעלי להאי בר מזוגבילא רטיבא ופילפלי אריכתא ופת נקיייה ובשר שמן ויין ישן דמעלי לכולי גופייה:

^ל עיין סנהדרין ע. והוריות יג: ויומא עו: חמרא וריחני פקחין עוד ביומא ופרש"י שם – זכה (לשתות לפי מדה) נעשה ראש (שטפק לבו בחכמה)

^{לא} הוריות דף יג: תנו רבנן חמשה דברים משכחים את הלימוד האוכל ממה שאוכל עכבר וממה שאוכל חתול והאוכל לב של בהמה והרגיל בויתים והשותה מים של שירי רחיצה והרוחץ רגליו זו על גבי זו ויש אומרים אף המניח כליו תחת מראשותיו. חמשה דברים משיבים את הלימוד פת פחמין וכל שכן פחמין עצמן והאוכל ביצה מגולגלת בלא מלח והרגיל בשמן זית והרגיל ביין ובשמים והשותה מים של שירי עיסה ויש אומרים אף הטובל אצבעו במלח ואוכל. ... והרגיל ביין ובשמים: מסייע ליה לרבא דאמר רבא חמרא וריחני פקחין:

^{לב} יומא דף עו: רב כהנא רמי כתיב תירש וקרינן תירוש זכה נעשה ראש לא זכה נעשה רש (והיינו דרבא דרבא) רמי כתיב ישמח וקרינן ישמח זכה משמחו לא זכה משממו והיינו דאמר רבא חמרא וריחני פקחין.

בין הפכים, בבחי' אלקים אהלל דבר בה' אהלל דבר. ויש בלבו מקום אהבה גם לחבריו שדעתם שונה ממנו. ובלק"ה יין נסך/ל^ג מבאר שע"י היין נמתק הגבורות בשרשן וזה עיקר השמחה כשהגבורות דייקא נעשה לחסדים ואזי כל חמימות היצר של הגבורות נהפכות לשלהבת אהבת ה', ובא לשמחה וידיעת אלוקותו ית' שזה עיקר הדעת ע"ש.

ודע כי הדעת מלובש בחסדים/ל^ד [ל^ה] לקמן מבאר שהחסדים הם שנעשה נח להתפייס, דהיינו להשפיע טובה גם למי שחוטא כלפיו, ונראה כי חסד היא מדת השפעה ונתינה וכשהדעת מלובש בהם, אזי נעשים בשלימות באהבה לזולת ולשם שמים לגלות מלכות שמים. עוד מבואר בסוף התורה שהתלבשות הדעת בחסדים זה בחי' התלבשות הדעת של משה רבנו באיברים, להזכיר לכל אבר לעשות המצוה השייכת לו.

וכששותה במדה כראוי לפי ערכו, אזי נתרחב דעתו ונתרומם מוחו דהיינו דעתו/ל^ו ואזי נגדלין החסדים ביותר ע"י השתי' השתייה. כי כשנתרומם הדעת נתרוממין ונגדלין החסדים כי הדעת מלובש בחסדים כנ"ל

ועל זה אמרו רז"ל (עירובין סה)/ל^ז כל המתפתה ביינו בשתיית יין כפי יכולתו/ל^ח יש בו מדעת קונו [ל^ט] כי מדת הקב"ה להתפייס כשמרצים אותו, כגון כשהריח את ריח הקרבן של נח התרצה שלא

ל^ג לק"ה יין נסך הלכה ג' אות ג' – כי מי שזוכה לשותות היין בקדשה בכוס של ברכה בשבת יום טוב וכו' אזי היין טובה גדולה אליו, כי על ידי היין נתלהב הלב בשלהובין דרחימותא לה' יתברך, כי היין מרים דעתו ומשמח לבבו שמרגיש בדעתו ידיעת השוקת דבקות אלקותו יתברך שזה עקר הדעת. ונתחמם הלב בהתלהבות גדול ובשמחה רבה להכליל בה' יתברך ולדבקה בו. שזה עקר שלמות האהבה בשמחות הדמים שזה בחינת יין. ונתהפכין אל הקדשה להתלהב בשלהובין דרחימותא לה' יתברך כנ"ל, שזהו בחינת (שיה"ש א) נגילה ונשמחה כן נזכירה דר"ף מייני מישרים אהבוך, כי זה עקר שלמות האהבה כנ"ל. וזה בחינת יין המשמח אלקים ואנשים, בחינת (תהלים קד) ויין ישמח לבב אנוש, כי עקר השמחה הוא בשמרגישין בלב ידיעת אלקותו יתברך שמשם נמשכין כל השמחות שבעולם בבחינת (תהלים ק) עבדו את ה' בשמחה וכו' דעו כי ה' הוא האלקים, שעקר השמחה פשידעין כי ה' הוא האלקים, בבחינת אנכי אשמח בה'. וכת"ב, (תהלים לג) "כי בו ישמח לבנו וכו'". וכת"ב, (ישעיה סא) "שוש אשיש בה' תגל נפשי באלקי וכו'", וכת"ב, (חבקוק ג) "ואני בה' אעלוזה אניגלה באלקי ישע", כי עקר השמחה הוא בפשידעין מה' יתברך שזה עקר התכלית והטובה שבכל הטובות, ועל כן היין שבקדשה שמרים ומגביה את הדעת, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, (יומא עו:) וזה נעשה ראש וכו'. ועקר הדעת הוא ידיעת אלקותו יתברך, על כן היין משמח, כי זה עקר השמחה כנ"ל, ועל כן אין אומרים שיר אלא על היין, כי עקר הדבקות לה' יתברך הוא על ידי תפלה ושיירות ותשבחות כידוע.

ל^ד צ"ע כי ידוע שבדעת יש חסדים וגבורות ולפ"ז הם מלובשים בדעת וא"כ מה הכוונה שהדעת מלובש בחסדים?

^ה ע"י חיים שער כה הרוש ב' ועי"ש הי כללים כלל יד

ל^ו לשון מזהרין בלק"ה יין נסך ג' – ובכששותה במדה כראוי וכו', אזי נתרחב ונתרומם דעתו ואזי נגדלין החסדים ביותר וכו',

ל^ז עירובין סה. – א"ר חנינא כל המתפתה ביינו יש בו מדעת קונו שנאמר (בראשית ח-כא) וירח ה' את ריח הניחוח וגו' אמר ר' חייא כל המתיישב ביינו יש בו דעת ע' זקנים. יין ניתן בע' אותיות וסוד ניתן בע' אותיות נכנס יין יצא סוד א"ר חנין לא נברא יין אלא לנחם אבלים ולשלם שכר לרשעים שנא' (משלי לא-ו) תנו שכר לאובד וגו'.

פרש"י – המתפתה בייני. שמפייסין אותו על דבר ומתרצה כשטוב לבו בייני: ריח הניחוח. ואמרן לעיל דריחא דומיא דמשתייא הוא וכת"ב ויאמר אל לבו לא אוסיף וגו' דאירצי: המתיישב ביינו. ששותה יין ואין דעתו מטרפתו: ניתן בשבעים אותיות. כך חשבונו בגימטריא: יצא סוד. וזה הואיל ולא יצא סודו שקול הוא כסנהדרין של ע': לשלם בו שכר לרשעים. ששותין ושמחין ומקבלין עולמן בחייהם: לאובד. רשע:

וכתב המאירי: אף על פי שאדם צריך להזהר שלא להיות רודף אחר תענוגי העולם, מכל מקום כל שמכוין בהם לתכלית נכבד, כגון לשמח עצמו כדי להיות דעתו צלולה לא לכוונת הנאה תבוא עליו ברכה. והוא שאמרו: כל המתפתה ביינו, ורוצים בו שמקבל ממנו מעט לא לכוונת עצמו ולא לכוונת הנאה, רק לכוונת טובה. וזהו שדימהו לפעולת קונו, שאין הכוונה בריח הניחוח אלא לצרף כליות ולב המקריבים.

שפת אמת – בגמ' נכנס יין יצא סוד ע' פי' רש"י. ולולי דבריו נראה כפשוטו דהשותה במדה מפקח ופותח החכמה הצפונה בלב לכן אמר רבא בהוריות (י"ג ע"ב) חמרא וריחני פקחין:

בן יהוידע – כל המתפתה ביינו יש בו מדעת קונו שנאמר (בראשית ח' כ"א) וירח ה' וכו'. נראה לי בס"ד כי זה כלל ידוע שאין הגבורות מתמתקים אלא בשורשן שהגבורה מתמתק בדבר ששרשו גבורה. והוא כי הכעס והרוגז של מעלה יוצא ממדת הגבורה. והנה בריח נחוח של הקרבן הנעשה מכח האש ששרשו גבורה יתמתק הרוגז היוצא ממדת הגבורה ויתהפך לרצון. וכן הענין בתחתונים שהאדם הוא מורכב ממידת החסד ומידת הגבורה, כי שתי מדות אלו ישנם במזוג, והכעס והרוגז שבו הם יוצאים מחלק מדת הגבורה שבו, והנה תמצא שזה הכעס והרוגז שבו יתמתק ויתהפך לרצון על ידי שתיית היין ששרשו גבורה, דלכן יוצא מן הענבים שהם מספר ב' שמות אלקים שהם דין בסוד (בראשית כ"ו ה') עקב אשר שמע אברהם בקולי. ולכך היין צריך לו מזיגה במים שהם חסדא, ולכן אמרו רבותינו ז"ל (בראשית כ"ז כ"ה) ויבא לו יין וישת דארמי ליה מייא ביינא ואם לאו לא הוה יכול למסבל. וז"ש כל המתפתה ביינו דהיינו שיוטר ממנו כעסו ורוגזו בפיוס שמתפייס על ידי שתייתו היין ששרשו גבורה, הנה זה יש בו מדעת קונו רצונו לומר דוגמה של מעלה, שכך גזר השם יתברך במידות העליונים בעולמות העליונים שמדת הגבורה העליונה תתמתק על ידי ריח הקרבן העולה מכח האש שהוא גבורה דכתיב [שם] וירח ה' את ריח הניחוח וכו':

ל^ח בן יהוידע על עירובין דף סה. – והא דאמר ביינו ולא אמר בייני. נראה לי ביינו רצונו לומר שיעור הראוי לו כפי מזוג וכוחו, מה שאין כן השותה יותר מן הראוי לו, שאז הוא מתפתה לעשות הפך רצונו מחמת שנשתנה דעתו, שלא נשאר בו דעת להבחין בין טוב לרע ובין דן ללאו מחמת שנשתכר מאד, אין זה בכלל השבח האמור כאן:

^ט כדפי' התפתה לומר לא אוסיף לקלל עוד את האדמה כשהריח את קרבנות נח וכפי שנתבאר לעיל שם בגמ' שריח כשתיה בייני.

להחריב את העולם אע"פ שחטאו לפניו (בראשית ח' כא) ^מ. מתפתה דייקא, בחי' חסדים, שע"י היין נגדלין החסדים. וזהו מתפתה, שע"י הגדלת החסדים הוא מתפתה ^{מא} ומתפייס ^{מב} אע"פ שלא הי' ראוי להתפתות לפי חסדים סתם והי' יכול לא להתפייס אלא להיות רוגז. אבל ע"י הגדלת החסדים ע"י היין הוא מתפתה כנ"ל. מתפתה ביינו הפירוש שמדת כעסו דהינו הגבורות שבו מתמתקים בשרשן שבעיין שהוא סוד הגבורות הקדשות שבבינה עילאה, כי הכלל שכל מדה בשרשה היא קודש אבל בהשתלשלות למטה למדות שבו הוא עלול ליפול לצד הרע, והכעס שרשו בגבורות של מעלה שהיין רומז להם ומעורר אותן, לכן ע"י שתיית יין האדם נעשה מפוייס ובקל למחול לחבירו ולא לכעוס עליו. (עפ"י בן יהוידע ערובין סה)

אבל השותה יותר מדאי ומשתכר אזי אדרבא מתגברין תוקף הגבורות ונעשה כעס ורוגז ולפעמים מתגברין גבורות דס"א ויוכל לבא לידי רעות וכו' ^{מג} ח"ו ^{מד} כמ"ש בגמ' (ברכות כט): לא תרוי ולא תחטא: והרעות הן זה לעומת זה לטובות, כי כנגד השמחה שמביא היין נעשה כעס ורוגז וכנגד השירה נעשה יללה, וכנגד שלהבת אהבת ה' נעשה חמימות תאוות ניאוף, וכנגד זכרון תורה ששכח נעשה שכחת המצוות, וכנגד הפיקחות נעשה שוטה ומבולבל.

ודע שע"י שכרות שוכחין כל רמ"ח המצות והאזהרות שס"ה לאוין שצוה משה רבינו ע"ה

עליו השלום. עיין לעיל המבואר בגמרא הוריות יג: ששתיית יין במדה מחזיר לימוד שנשכח ממנו, וכאן מבאר רבנו ששתייה יותר מהמדה גורם לשכחת התורה ומצוות. ^{מה} ונראה כי מבואר בע"ח/מ ^{מז} שהשכחה היא ממוחין דקטנות והזכרון מוחין גדלות, והשתייה ראשיתה מביא למוחין דגדלות כנ"ל יין וריחני פקחין, אבל כששותה יותר מדאי אזי השכרות פוגם במוחין ומפיל למוחין דקטנות ולשכחה, וכן לכעס כנ"ל, כי כל הכועס חכמתו מסתלקת (פסחים סו: ^{מא} וצ"ע הרי הכעס עצמו הוא חוסר חכמה אבל הכוונה כיון שלא שמר עצמו מליפול למוחין דקטנות, לכן נשאר שם.

כי משה הוא מלובש בכל אחד ואחד מישראל בכל אבר ואבר ^{מב} מרמ"ח אבריו ומזכיר/מט כל אבר ואבר שיעשה ימצוה נ"ה השייכה לאותו אבר ניצוץ נשמת משה הוא הדעת רק מזכיר

^{מא} בראשית פרק ח (כ) ויבן נח מזבח ליהוה ויקח מכל בהמה הטהרה ומכל העוף הטהור ויעל עלת במזבח: (כא) וירח ירוך את ריח הניחח ויאמר ירוך אל לבו לא אסף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעריו ולא אסף עוד להכות את כל חי כאשר עשיתי:

^{מב} נראה שכלל זה גם מתפתה לגלות סוד כמבואר ביומא ע: נכנס יין יצא סוד וכתבי תירוש יונב בתולות, ובסנהדרין לה. אגברו חסרא ארדקי כי הכי דלימרו מילתא

^{מג} עיין אבות ה' יא נוח לרצות נקרא חסיד

^{מז} במדרש תנחומא בפרשת נח, שם האריכו חז"ל בדברי ביקורת וגנאי על מעשיו של נח, שפנה לנטוע כרם ולשתות יין תיכף בצאתו מן התיבה. וכך מספר המדרש: כשבא נח ליטע כרם בא שטן ועמד לפניו. אמר לו השטן: מה אתה נוטע? ענה לו: כרם. אמר לו: מה טיבו, ענה לו: פירותיו מתוקים ועושין מהן יין המשמח לבבות דכתיב ויין ישמח לבב אנוש, אמר לו השטן: בא ונשתתף שנינו בכרם זה. אמר לו: לחיי.. מה עשה שטן, הביא כבש והרגו תחת הגפן, אח"כ הביא ארי והרגו, ואח"כ הביא דבר-אחר והרגו, ואח"כ הביא קוף והרגו תחת הכרם והטיפו דמן באותו הכרם והשקוהו מדמיהן. ממשיך המדרש לבאר מה היתה מטרתו של השטן באותם מעשים משונים, וכותב כך: רמז לו שקודם שישתה אדם מן היין הרי הוא תם ככבש זו שאינה יודעת כלום; שתה כהוגן הרי הוא גבור כארי ואומר אין כמותו בעולם; כיון ששתה יותר מדאי נעשה כחזיר המתלכלך; נשתכר נעשה כקוף אשר אינו יודע מה יעשה. וכל זה אירע לנח הצדיק.

^{מח} ברכות כט: לא תרוי ולא תחטא. ויומא ע: לא ובה שטנטו. עוד שם תירוש נקרא יין כי מביא יללה לעולם ופרש"י על דיי היין רב הניאוף, ועיין רבנו בחיי בראשית ט' כא תענוג רוב יין מביא לריבוי השמיי. ובמשלי כג לא אל תרא יין כי יתאדם ודרשו ויקרא רבה יב א' כי יתאוה לדם נדה. ובסנהדרין ע. שאחיתו דם. ובתנחומא שמיני פ"ה אחרייתו כנחש ישוף.

^{מט} צ"ע האם הכוונה שייך מחזיר לימוד ששכח דווקא בעת שכרותו אבל כשפג היין חוזר לשכוח כמו ששכחת המצוות היא רק כשהוא שיכור ואח"כ חוזר לזכור. עכ"פ בודאי מדה טובה מרובה שהרי כשנוכר יכול לכתוב לזכרון אבל כששוכח אין מה שיזכיר לו.

^{מא} עץ חיים שער כב פ"ג - ודע כי יש מי שבידו כח במעשיו להוריד האלקים דקטנות מרישא דז"א עד הגרון ויש מי שיוכל לדחותו עד החזה וכן כפי סדר כל המדרגות הנ"ל. והנה כל כח שכחה שיש באדם נמשך לו ממוחין דקטנות אלו ומי שיוכל להורידן ע"י מעשיו למטה ע"י שימשיך מוחין דגדלות וידחה אלקים דקטנות ויסלקם מז"א לגמרי אז יהיה לו זכירה נפלאה בתורה ויבין כל רזי התורה כי כל זכור הוא בדכורא רק אלקים דקטנות מונע ההארה דדכורא בסוד זכור ואמנם מי שירידים גם מנוקבא עד הבריאה זהו ודאי לא יהיה שום שכחה לו ויתגלו לו רזי התורה בתקונן.

^{מב} ע"ש פתח עינים לחיד"א טעם שמשנה רבנו ואלישע הנביא אע"פ שכעסו נשאר נביאים כיון שכעסו לשם שמים. משמע שאפילו לשם שמים מסתלקת הנבואה לזמן, אבל שלא לשם שמים מסתלקת לגמרי. ועיין בן יהוידע שם שחכמתו מסתלקת ממנו רק באותו דבר שכעס עליו, כגון משה שדווקא בעניין שכעס עליו שכח את הדין ואהרן הזכירו.

^{מג} לק"ה ברכת הראיה הלכה א - בקל אָחַד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ נִקְדָּה טוֹבָה שֶׁהִיא בְּחִינַת צַדִּיק, בְּמִבְּאֵר בְּדַבְרֵי רַבְּנֵי זְכוּרֵנוּ לְבָרְכָה בְּמִקּוֹם אַחֵר (בְּסִימָן לד). וְהַנִּקְדָּה טוֹבָה הַזֹּאת שֶׁהִיא בְּחִינַת צַדִּיק, הוּא בְּחִינַת מִשְׁה, כִּי מִשְׁה רַבְּנֵי הוּא כְּלָלִיּוּת כֹּל יִשְׂרָאֵל, וְהוּא מִתְּפַשֵּׁט בְּכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְכָל אָחַד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ בוֹ בְּחִינַת צַדִּיק בְּחִינַת מִשְׁה וְכַמוֹכֵן גַּם כֵּן בְּמִצְוַת הַנִּלְוֵי וּבְמִקּוֹם אַחֵר (בְּסִימָן כו בְּלִקוּטֵי הַנִּינְא), שְׁמוֹשָׁה רַבְּנֵי מִתְּלַבֵּשׁ בְּכָל אָחַד מִיִּשְׂרָאֵל. וְעַל כֵּן גְּדוֹל הַשְּׁלוֹם וְאַהֲבָה שְׁבִינֵי יִשְׂרָאֵל, כִּמּוֹ שְׁתּוּבֵי וְאַהֲבָה לְרַעַף כְּמוֹף וְאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא זֶה כָּלֵל גְּדוֹל בְּתוֹרָה.

לאבר לעשות המצווה השייכת לו, וכל אחד כפי עזות הגוף וחוזק היצה"ר שבו כך יש לו מניעות על ההוצאה לפועל. חז"ל גילו לנו על אברהם אבינו שהפך את היצה"ר לטוב/י, עד שאבריו היו רצים מעצמן לקיים המצוות, כל אבר המצווה השייכת לו/י. נמצא לפי דברי רבנו שניצוץ נשמת משה היה בכל אבר של אברהם/י, ובהזכרה לבד כבר רץ האבר לעשות רצון קונו. אבל אנחנו (ישעיה נא כא) שכורת ולא מיין, צריכים לכוף יצרנו כדי לקיים כל מצווה, וגם המורגל צריך לכוף היצר לעשותה שלא מתוך הרגל, שלא תהיה כמצוות אנשים מלומדה (ישעיה בט ג), וכל שכן ע"י יין המשכר, הדעת עוד יותר מבולבל, ואין כח בדעת לכוף את היצר לקיים את האזכרה של משה. ועיקר העבודה שלנו לחזק את מחיצות הדעת שיהיו עומדות נגד התאוות הלב. ובלק"ה יין נסך ג' מבאר שזה ע"י בחי' דוד המלך שהוא בחי' תיקון המלכות פה, שבתפלה ומלחמת היצר כדוד המלך מכניעים את המניעות המתעוררות כנגד הדעת של משה שבאברים. ע"ש.

כי אמרו חז"ל רמ"ח מצוות הם כנגד רמ"ח אברים [יה]/י.

וע"כ משה נקרא מחק"ק [י] כמו שכתוב (דברים לג כא) [י] בברכת משה לשבט דן לפני הסתלקותו, הטעם שבני גד בקשו נחלה בעבר הירדן כי שם חלקת ספון מחוקק, דהיינו כי שם נקבר משה רבנו שנקרא מחוקק **שהוא גימ' רמ"ח** ומבאר רבנו טעם שנקרא מחוקק גמט' רמ"ח כיון **שמוזכר** לכל אבר מרמ"ח אברים לקיים המצווה השייכת לו **מרמ"ח מצוות כנ"ל**.

מט **לק"ה יין נסך** הלכה ג אות ב' – ומשה הוא בחינת דעת פדוע כנ"ל. שהם שני בחינות הנ"ל, כי האזכרה והזכרה הנ"ל זה תלוי במחשבה בחינת דעת שמוזכר את כל אדם בדעתו ומחשבתו המתפשט בכל האיברים שיעשה המצוות וכו' כנ"ל,

¹ בדפדפי המצווה, בתולד- המצווה

² כך הלשון בכל הדפוסים ובלק"ה יין נסך ג'

²² **עיינ ב"ב יז**. שלשה לא שלט בהן יצר הרע אלו הן אברהם יצחק ויעקב דכתיב בהו בכל מכל כל ויש אומרים אף דוד דכתיב ותהילים קט-כב) ולבי חלל בקרבי ואידך צעריה הוא דקא מדכר. ועיין **ירושלמי** ברכות פ"ט ה"ה ושם סוטה פ"ה ה"ה שאברהם עשאו טוב ודוד לא יכול לו והרגו.

²³ **על הפסוק** (בראשית כב י) **וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחט את בנו** – עיין גן רוח שמקשה למה כתוב לשון שליחות? ותירץ שאברהם קידש אבריו כל כך עד שמעצמם רצו למצוה וכאן כיון שלא היה רצון הש"י שבאמת ישחט בנו לכן לא רצה ידו וע"כ כתוב **וישלח** שהכריחה לכך. ועי"ש **יד חנוך** שקשה הרי הקב"ה ציווהו להקריב את בנו ואיך שמע למלאך למנוע מזה? ותירץ שהמלאך הביא לו ראיה מזה שידו לא רצה לעשות רצון קונה מעצמה. עיין בספר **דבש השדה** (אות עב) בשם **רבי מנחם מרימנוב** ענין זה, ושם כתב שראה שידו לא רוצה ללכת מאליה, מרט ראשו ובכה שעדין לא זכה שאבריו יעשו רצון קונו מעצמם, ואז שלח לו הקב"ה מלאך לומר לו שאדרבה, כן זכה, וע"כ לא רצה ידו, כי באמת אין זה רצונו ית'. ועיין **מעדני אשר תשפ בשם אגרא דכלה** כאן שאברהם קדש אבריו והיו רצין למצווה, אלא שהקב"ה לא ציווהו לשחוט, רק העלהו, לכן לא רצתה ידו לשחוט, "וישלח אברהם" לכאורה תיבת "אברהם" מיותר, אלא ששלח ידו בתקיפות, כי חשב שהוא מעשה שטן.

²⁴ **צ"ע כיון** שלא הרג את היצה"ר, אלא עשאו טוב, נמצא שהיצר הרע בעצמו היה עוזר לו במצוות, ומדוע צריך היה את ניצוץ משה שיזכיר לו אותם. ונראה מלק"ה יין נסך ג' שכל העזרה של היצה"ר היא רק אחרי שניצוץ משה מוזכר לו את המצווה, אבל לפני כן אין שום התעוררות למצווה כלל. גם צ"ע כיון שאברהם כליתו למדוהו תורה וכן יצחק ויעקב התורה שלהם לא היתה תורת משה אלא תורה כפי שהם השיגו אותה בשרשה, וכדמצינו שיעקב קיים מצוות תפילין במקלות אשר פיצל ברהטים (בראשית ל' לח) ורבנו מבאר שזו התורה הנעלמת בעשרה מאמרות המבואר בתורה עת תנינא. ואולי תורה זו ההתעוררות אליה לא היתה ע"י ניצוץ משה, אלא כמו שמשא רבנו בעצמו היה מתעורר למצוות.

²⁵ מדרש תהלים לב. פסיקתא דרב כהנא פסקא יב אות א.

²⁶ **פסיקתא דרב כהנא** – פסקא יב אות א – ...בסיני נצטווה תרי"ג מצוות מאתים וארבעים ושמונה מצוות בעשה ושלוש מאות וששים וחמש מצוות בלא תעשה מאתים וארבעים ושמונה מצוות בעשה כנגד מאתים וארבעים ושמונה איברים שיש באדם כל אבר ואבר אומר לאדם בבקשה ממך עשה בי את המצווה הזאת ושלוש מאות וששים וחמש מצוות בלא תעשה כנגד ימות החמה כל יום ויום או' לאדם בבקשה ממך אל תעש בי את העבירה הזאת.

²⁷ ב"ב טו. ספרי זאת הברכה יד, ילקוט שמעוני דברים רמז תתקטב. * דברים לג כא

²⁸ **דברים פרק לג** (כא) **וירא ראשית לו כי שם חלקת מחקק ספון ויתא ראשי עם צדקת ידוד עשה ומשפטיו עם ישראל:**

פרש"י (כא) **וירא ראשית לו** – ראה ליטול לו חלק בארץ סיחון ועוג שהיא ראשית כבוש הארץ: כי שם חלקת – כי ידע אשר שם בנחלתו חלקת שדה קבורת מחוקק והוא משה: ספון – אותה חלקה ספונה וטמונה מכל בריה שנאמר ולא ידע איש את קבורתו: ויתא – גד: ראשי עם – הם היו הולכים לפני החלוצים בכבוש הארץ לפי שהיו גבורים וכה"א חלוצים תעברו לפני אחיכם וגו': צדקת ה' עשה – שהאמינו דבריהם ושמרו הבטחתם לעבור את הירדן עד שכבשו וחלקו. ד"א ויתא משה ראשי עם צדקת ה' עשה על משה אמור:

רבנו בחיי – ... ומה שנקרא מחוקק לפי שנבואתו של משה בשם הגדול ברחמים שמשם מצוות עשה שהן רמ"ח, כי מצוות עשה ולא תעשה כנגד התפארת והכבוד, ולפיכך נרשם מספר מצוות עשה במלת מחקק שהם כנגד השם המיוחד, ומספר מצוות לא תעשה שס"ה שהן כנגד אל"ף דל"ת נרמז גם כן בפסוק **אדני שמעה אדני סלחה אדני הקשיבה** (דניאל ט, יט). ונראה כי לזה רמז אונקלוס במה שתירגם ספרא רבא, שקרא המחוקק הגדול על שם שנבואתו בשם הגדול, והזכיר ישעיה הנביא ע"ה (ישעיה לג, כב) כי ה' שופטנו ה' מחוקקנו ה' מלכנו הוא ישעננו, וביאור הכתוב תמצאנו מפורש ובסדר ממש למעלה. ואף על פי שרש"י ז"ל פירש מחוקקנו לשון מושל, מלשון ומחוקק מבין רגליו (בראשית מט, י), מה שרמזתי הוא העיקר, ויונתן בן עוזיאל ע"ה מעיד על זה שפירוש מחוקקנו נותן לנו דת, והוא שתירגם ה' דיינא דאפקנא בגבורתיה ממצרים מלפנא די יהב לנא אולפן אורייתא מסיני. וכן האמת כי התורה בשם הגדול ניתנה:

וע"י השכרות שוכח אותם בבחי' (משלי לא) ו' פן ישתה וישכח מחקק דהיינו שע"י השתיה והשכרות פוגם בדעת וכשאינ דעת אזי שוכח/ו' רמ"ח מצות [ס"א/ב] של משה [ס"ג/ד] כי אין לו את הדעת של משה רבנו שיזכיר לכל אבר את המצוה השייכת לו כנ"ל:
והתלבשות משה באברים, זהו בעצמו בחי' התלבשות הדעת בחסדים כנ"ל/ס"ה. כי משה הוא הדעת [ס"ו] והאברים הם רמ"ח/ס"ו בחי' אברהם איש החסד שהוא גימ' רמ"ח אברים

^ט משלי פרק לא (ד) אל למלכים למואל אל למלכים שתו יין ולרוזנים או (א"י) שכר: (ה) פן ישתה וישכח מחקק וישנה דין כל בני עני: (ו) תנו שכר לאובד ויין למרי נפש: (ז) ישתה וישכח רישו ועמלו לא יזכר עוד:

^ס קהלת יעקב – ערך שך – ב' כל הכועס משכת תלמודו כמאמרם ז"ל (נדרים כ"ב ע"ב), ויש לומר על פי מה שכתבתי בערך כעס, שעל ידי הכעס מסתלק אור החכמה, והיזכרון בא מן החכמה, ועל כן שמן מועיל לזיכרון, אבל יין גורם שכחה, כמו שאמר (משלי ל"א ה') פן ישתה וישכח מחוקק, כי יין בינה ושמן חכמה כנודע:

^ס ויקרא רבה יב ה' מחקק כתיב גמט' רמח ובתנחומא שמיני אמצע פרק ה' בלשון עברי שמו יין ובלשון ארמי חמר בגי' רמח כנגד איברים שבאדם היין נכנס בכל אבר ואבר וכו' נכנס היין והדעת יוצאת.

^{סב} מדרש רבה ויקרא – פרשה יב פסקה ה – א"ר יוחנן אין נותנין מלכות למי שמפליג על דברים של אל ומי שעושה דברים של אל הוא נתון מלך אל למלכים שתו יין אל ישתו מלכים יין שמא ישכחו ויאמרו כאותו שאמר (שמות ה) מי ה' אשר אשמע בקולו (משלי לא) ולרוזנים אי שכר או כתיב אי מן קדם חמרא פן ישתה וישכח מחקק כל השותה יין הרבה סוף שהוא שוכח ברמ"ח איברים שבו הה"ד פן ישתה וישכח מחוקק מחקק כתיב ואינון רמ"ח ר' חנינא בר פפא אמר אמר הקדוש ברוך הוא בית גדול היה לי ולא החרבתי אלא מפני היין ורבנן אמרי שני רוזנים היו לי ולא מתו אלא מפני היין דתני רבי ישמעאל לא מתו שני בניו של אהרן אלא מפני שנכנסו שתויי יין וכו' אמר הקדוש ברוך הוא לפי שבעולם הזה היין תקלה לעולם לעתיד לבא אני עושהו שמחה הה"ד (יואל ג) והיה ביום ההוא יטפו ההרים עסיס:

מדרש תנחומא שמיני – פרק ה – ... א"ר יהודה הלוי ברבי שלום בלשון עברי שמו יין ובלשון ארמי חמר בגי' מאתים וארבעים ושמנה כנגד איברים שבאדם היין נכנס בכל אבר ואבר והגוף מתרשל והדעת מטולטלת נכנס היין והדעת יוצאת וכך שנה ר' אליעזר הקפרי נכנס יין יצא סוד נכנס היין שהוא שבעים ויצא סוד שהוא שבעים לכך נצטוו כהן גדול שלא ישתה יין בשעת עבודה כדי שלא תטלטל דעתו אלא משמר התורה ומשמר הדעת שנה' (מלאכי ב) תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו וכן הוא אומר (שם) כי שפתי כהן ישמרו דעת וגו' לכך הקב"ה מצוה על אהרן יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך

^{סד} עין תורה עב תנינא שבה סיני וכו' ישראל השפלות של משה מלובשת בכל אבר ואבר של ישראל ועין ערובין סה. הג"ל ששכרות נקראת גאווה.

^{סו} **תורה עב תנינא – כי דע, שיש בכל אחד ואחד מיישראל בחינת השפלות של משה בכל איבר ואיבר, וזה וכו' ישראל במעמד הר סיני, שאז המשיך משה השפלות שלו בכל אחד ואחד מיישראל, בכל איבר ואיבר אבל אותו השפלות של משה, שהוא משרש בכל אחד מיישראל, הוא מנח ושוכב אצל כל אחד ואחד בבחינת שכיבה ומיתה, כי זאת השפלות נתעלם אצל כל אחד, ואינו מתעורר ומתגלה אצלו. אבל על ידי התשובה שהוא בחינת חיים נצחיים של עולם הבא, שעל ידי זה נחיה השפלות של כל אחד, כי עקר התחיה הוא להשפלות, כי השפלות יהיה נחיה ויקום בתחיה כנ"ל, על ידי זה חוזר ונחיה השפלות של משה, שהוא משרש בכל אחד ואחד מיישראל בכל איבר. שמקום היה מנח ושוכב זאת השפלות בהעלם ואתפסא אצלו, בבחינת מיתה, ועכשיו חוזר ונעור ונחיה אותו השפלות על ידי התשובה, שהיא בחינת חיים נצחיים של עולם הבא כנ"ל. כי עקר החיים נצחיים, בחינת תחיה שיהיה לעתיד, יהיה רק להשפלות, כי השפלות של כל אחד יהיה נחיה ויקום בתחיה כנ"ל, ואזי קשנה השפלות של כל אחד, בחינת שפלות של משה שיש בכל איבר ואיבר כנ"ל, אזי רואה ומרגיש כל אחד שפלותו, מאחר שחזר ונתגלה אצלו בחינת השפלות של משה, שיש בכל איבר ואיבר כנ"ל:**

^{סו} **יה"ל"ק חובל בחברו הלכה ב – נמצא שבחינת משה נסתלק מהאברים חס ושלום, וזה בחינת שמפשיט את הדעת מהחסדים ואזי נתלבש הדעת חס ושלום, בגבורות חס ושלום, וכו' כנ"ל נמצא שהענין הפ"ל מקשר היטב וכלו חזו**

^{סז} וזה ח"ב רכא. חסד לאברהם א' טו. עקר הפסוקים בלק (ד"ה וידע דעת עליון). מגלה עמוקות וארא. ועור הרבה. נוכח הרבה בלק"ם עין תורה ו' אות ו', תורה טו אות ו', תורה כ' אות ו', תורה כא אות יא, תורה לו אות ב', תורה כג תורה נו אות ח' תורה קטו. תורה התנינא אות ו'.

^{סז} **עין ל"ק חובל בחברו הלכה ב – כי זה העקר של יציאת מצרים וקבלת התורה כדי להבליע הדם באברים כדי שיתלבש הדעת בחינת משה בחסדים, כמובא בכתבים שעקר יציאת מצרים היה בבחינת לדה לזכף הדמים בחינת חמשה מיני דמים וכו', עין שם, הינו שיהיו נמתקין הדמים בחינת גבורות לחסדים שזהו בחינת שגבלע הדם באברים שהם בחינת חסדים בחינת רמ"ח מצות עשה וכו' כנ"ל: ... פי עקר קבלת התורה להכניע בחינת עבדות, שהוא בחינת זהמת הנפש, בחינת חס כנען עבד עבדים, כמובא ועל פן לא היה אפשר לקבל התורה כי אם אחר יציאת מצרים מבית עבדים. ואז זכינו לקבלת התורה שהיא בחינת חרות, כמו שכתוב, חרות על הלוואות. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה, אל תקרי חרות אלא חרות שאין לה פן חזרין אלא מי שעוסק בתורה וכו', פי על ידי קבלת התורה פסקה זיהמת הנפש ואז יצאו לגמרי מבחינת עבדות מצרים וקבלו התורה שפולחן מרמ"ח מצות וכו' כנגד רמ"ח אברים, וכל אבר ואבר על ידי המצוה המיוחדת לאותו האבר על ידי זה יוצא מעבדות לחרות, דהינו שפסק ממנו הזיהמת שהוא בחינת עבדות וזוכה לחרות שהוא בחינת התורה כנ"ל:**

ועל פן לא יצאו ישראל ממצרים עד שהיו ששים רבוא נפשות כנגד ששים רבוא אותיות התורה, פי התורה היא בחינת קומת אדם בבחינת זאת התורה אדם, וכמו שאיתא בתקונים באורייתא אית רישא ועינין ואברין וגופא וכו' הכי אית ביישראל וכו' וכל זמן שלא נשלמו ישראל עד ששים רבוא לא נשתלם בחינת קומת אדם דקדשה שהוא בחינת התורה ועל פן לא יכלו עדין ליצאת מעבדות לחרות, פי אי אפשר ליצאת מעבדות לחרות, דהינו להכניע זיהמת הנפש פי אם ששנשלם בחינת קומת אדם שהוא בחינת התורה שעל ידי דקא יוצאין מעבדות לחרות כנ"ל, כי במצרים לא נודעו הדמים עדין עד שייצאו כמובא וזה עקר בחינת העבדות על ידי תגברת הדמים שזהו עקר הגלות והעבדות בבחינת מה שאיתא בתקונים לענין הנשמה וכד גלת בכבד אתמר בה תכבד העבודה וכו' והפכד מלא דם, פי עקר העבדות בחינת תכבד עבודה שהוא בחינת זיהמת הנפש, הוא בחינת תגברת הדמים הכא מהפכד שמלא דם כנ"ל, פי זיהמת הנפש הוא בחינת דמים טמאים, בחינת דם נדות שפרסה חנה על ידי אכילת עץ הדעת, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה. ועל ידי התורה שהיא רמ"ח מצות כנגד אברים של אדם על ידי זה נבלע הדם באברים ואזי מתלבש הדעת בחינת משה בחסדים שהם בחינת אברים שעל דו היה עקר הגאולה ואזי נגאלין ויוצאין מעבדות לחרות כנ"ל.

[ס"ח/ט] נמצא שרמח אבריים הם בחי' חסד כי מצוות עשה הן עשיה בחי' השפעה שהוא חסד הפך הלאוין שהן לא תעשה בחי' דין. כי עיקר הדין הוא מה שהדבר חוזר לשרשו ולא מתגלה, ומה שעשיה רעה נקראת דין הכוונה שמעורר דין כי פוגם בצינורות השפע. או שנקרא דין כי מחזיר את הדבר שמזיק לשרשו כגון רצח נקרא דין כי מחזיר את הנרצח לשרשו וכל קו של ממטה למעלה נקרא דין, וכן כששובר איזה חפץ בחמתו מחזיר אותו לשרשו באין שזה בחי' דין וגם בכעסו מעורר דין :

עד כאן ביאור חברותא לתורה כו תנינא

ועל פן כשאחד חובל בחברו ומחסר ממנו אבר ועל ידי זה מפשיט הדעת מאותו האבר ומתנגרין הדמים חס ושלום, על ידי החבלה שהם בחינת גבורות ואין כשחוסר ממנו איזה אבר ומסתלק הדעת משם חס ושלום, אי חוזר ומתנגר חס ושלום בחינת עבדות מצרים מאחר שחסר ממנו אבר, שזהו כאלו חסר ממנו מצוה אחת, כי בכל אבר מלבש משה ומזהיר על המצוה השייכה לאותו אבר וכשחסר האבר מסתלק הדעת משם וכאלו חסר ממנו מצוה, ואין בו שלמות קומת אדם שהוא בחינת התורה שבלילה מרמ"ח אברים כנ"ל. וכשאין אבריו בבחינת שלמות קומת אדם בבחינת התורה כנ"ל אי חוזר חס ושלום, בחינת העבדות, כי אין העבדות נכנע אלא על ידי רמ"ח מצוות התורה שהם בחינת אדם כנ"ל ועל פן שמין אותו בעבד, בעבד דיקא כנ"ל. וזהו, כל אשר בו מום לא יקרב, כי כשחסר ממנו אבר חסר ממנו מצוה אחת מהתורה הינו הארת הדעת הנ"ל בחינת משה שמלבש בכל אבר ועל פן אין בו שלמות להתקרב לה' לעבד עבודתו תמדה:

^{סח} תנחומא לך לך פרק טו וזהו ח"ג דף רפ:

^{טט} מדרש תנחומא לך לך – פרק טז....אמר לו הקב"ה עד שלא תמול היה שמך אברם א' אחד ב' שנים ר' מאתים מ' ארבעים הרי מאתים וארבעים ושלשה ומנין אברים שבאדם רמ"ח מול והיה תמים כשמל א"ל הקב"ה לא יקרא עוד שמך אברם והיה שמך אברם הוסיף לו ה' חמשה מנין רמ"ח אברים לפיכך והיה תמים:

